

GECE

Bilge Karasu

Öykü Baş karakter; yazar (Bilge Karasu'nun kendisi mi? açıklanmaz) gerçek yaşam ile soyut dünyanın sorgulamasını, olaylar ve kişilerin durumlarını, zaman zaman eleştirel üslupla değerlendirmesi, eser boyunca işlenir. Belirli bir kronoloji ve olay örgüsü mevcut değildir. Karakterler çoğu zaman algılanamaz veya nicelikleri göz ardı edilerek, nitelik temelinde var olurlar, standart kahramanları yoktur. Mekan çok az yerde tanımlanır fakat çoğunlukla gündüz çalışanların tersine, gecede yaşayanların uzantısıdır. İmgeleme esasıyla işleyişte, yazarın ana karakter olarak anlatımda bulunduğu "karakter" gözlem ve değerlendirmeleri, karasızlıkları, eleştirileri (buna kendi aile fertleri bile dahil olabilmektedir) yer alır. Ancak, dört bölümden meydana gelen eserde, anlatıcıların da farklılaştığı görülür. Kişiler hem vardır, hem de belirsizdir. Bulutsu bir işleyişle örgüsel dolanırlar. Yer yer şiddet eğilimini rasyonelleştirmeye çalışanlar mevcuttur. Sıklıkla yapılan gece ve gece çalışanların değerlendirmelerinde; gece çalışanların farklı türler, değişik hayatlar olarak anlatılır. Bunlar, gece çalışanlar, faili meçhul suçlara da kurban gidebilirler. O sırada başlarında ağlayan bir kadının tüm dünyası olsalar da, sabah yeri kirleten bir iz olarak kalacaklardır, gecede çalışanların bazıları.

Ölüm, hayatın kendisidir, ancak, kişi, şayet o gün ölmemişse, geri kalan kutsanmışlığın bir tezahürüdür. Eğer, bu herkesin mecbur katıldığı bir oyunsa, katılım zorunludur. Ceza, hak mıdır?

Farklı anlatıcılardan "kabulleniş" sadece N kişisindedir. Diğer anlatıcılar daha isyankar şekilde yer alır. Kişilerde bahsolunan Sevim, daha sonra Sevinç ismiyle meydana çıkar. Ancak gelişmede esasen Sevinç hiç yoktur.

Temalar

Gözlem Bazı insanlar çevrelerini sürekli gözlemlerler,

Şiddet Şiddet hayatının tümünde mutlaka mevcuttur, şiddetten arda kalan, çoğunlukla bir beden, bedenden arda kalan ise bozulmadır.

Kişiler

Yazar Baş karakter olarak; kişileri, durumları ve olayları eleştirel üslupla değerlendirir.

Arkadaşı İnsanlara güvenini yitirmiş, aslen cesur bir karakterdir.

Sevinç-Sevim İlk olarak Sevim olarak ortaya çıkar, ardından adının Sevinç olduğu ortaya çıkar ama sonradan hiç olmadığı söylenir.

N Yazarın sıklıkla anlattığı arkadaşıdır.

Yazar

(Baskın)

Karakter Anlatıcı, geçmiş deneyimlere istinaden, kuşkucu bir karakter olmuştur, eleştirel üslupla sorgulama ve çıkarım yapmağa çalışırken, sonuç bazında yaklaşımları didaktiktir. Saygı ve çalışkanlık kendisi için her şeyin üstünde, karakterde olumlu ivmelere yol açacak, aksi kişiyi sınırlayacak etmenlerdir. Bu vesileyle hırs, insan tabiatında olması gereken temel özelliştir anlatıcı için. Değişkenlik kendi karakterinde yaşanmışlıkların neticesi olarak tezahür eder, bu da geçmişe bağlı kişiliğinin veya geçmişteki önemli kahramanların değerlendirmesi sonucudur.

Aktiviteler Anlatıcı, mütemediyen düşsel bir ortamda aktivitelerini sürdürür. Bilginler Sarayı denilen, hiç bitirilemeyen bir yapıda dolanır, arkadaşları ile beraber kahve içmekten, zaman zaman da onlara misafir olmaktan hoşlanır. Düşünme, sorgulamak, bazen yargılamak, eleştirmek, bunun yanı sıra bir yere varmak için telaşlanmak, bulutsu bir alemin parçası olmak rutin aktiviteleridir.

ÖRNEK ANILAR

Kuşkucu Anlatıcı, insanlara kuşkuyla yaklaşır, bu güven duygusunun herkese bahşedilmemesi gerektiğini vurgulayan bir uyarıdır. Herkes; ucu oldukça açık bir kelimedir. "Bir anlamda, herkes düşman. Düşmanım. Düşmanımız. Ya da günü gelince düşman olabilir. Örneğin, kendi arkadaşlarımız, yandaşlarımız...İşkil, kuşku, yaşamımızın temelini koyduğumuz harç olmalı; yediğimiz ekmeğe, içtiğimiz su olmalı. Gene de bilmeliyiz ki bu dünyada bizi aldatmayacak üç beş kişi vardır.

Her işkilin, her kuşkunun vurulacağı denektaş; her eylemi, her gücü üzerinde bileyeceğimiz bileği taşı; her umudu ayakta tutacak kilit taşı birkaç kişi.”

Didaktik Anlatıcı, okurların kötü örnekleri esas teşkil edip, yadırgadıkları ve kızdıkları eylemleri yapmalarının sakıncalı olduğunu vurgulayarak, didaktik yaklaşıyor. “Bize buyuranların kusurları, yanlışları, çirkinlikleri olsa bile, bunları, bu kusurları, yanlışları, çirkinlikleri örnek edinmemeliyiz kendimize.” “Buyruklarıyla bizi var edenlerin kusurlarını, yanlışlarını, çirkinliklerini- böyle bir şey düşünülmez, düşünülmemeli ya, karşımızdakilere bizi suçladıkları ölçüde bağımlı olmadığımızı göstermek için bir an böyle şeylerin varlığını kabul ediverelim- çirkinliklerini bile örnek edinmeliyiz kendimize. Çünkü onların yaptığı, nasıl olsa, ulaşmak istediğimiz yere varabilmek için yapılması gereken şeyler... Onlar ne yaparsa biz de yapabilmeli, hiç değilse, yapmağa uğraşmalıyız.”

Saygılı Anlatıcı, kişilerde hatta insanın kendi babasında bile kusurların, eleştirilebilecek unsurların varlığını anlatır. Fakat, saygı özellikle büyüklere duyulan saygı, saygılı olmak oldukça önemlidir. “Babamın kusurları, tutarsızlıkları çoktu. Ama büyüklere duyduğu saygıyı unutamam. Bugün büyüklere saygı mı kaldı?”

Çalışkan Anlatıcı, yadırgadığımız, hoş karşılamadığımız hatta bize buyurma erkini elinde bulundurabilecek insanlardan bahseder. Bizim de onlar kadar çalışmamızı, çalışkanlığın önemini vurgular. “Buyruklarıyla bizi var edenlerin kusurlarını, yanlışlarını, çirkinliklerini- böyle bir şey düşünülmez, düşünülmemeli ya, karşımızdakilere bizi suçladıkları ölçüde bağımlı olmadığımızı göstermek için bir an böyle şeylerin varlığını kabul ediverelim- çirkinliklerini bile örnek edinmeliyiz kendimize. Çünkü onların yaptığı, nasıl olsa, ulaşmak istediğimiz yere varabilmek için yapılması gereken şeyler... Onlar ne yaparsa biz de yapabilmeli, hiç değilse, yapmağa uğraşmalıyız. Onların, ereğimiz dışında kalacak herhangi bir şeyle uğraşmağa vakitleri yoktur.”

Değişken Anlatıcı, fikir değişikliğin normallliğini fakat bize buyuranların, özellikle bunu duygularını kaybetmiş bir şekilde yapanların, düşünce değişkenliğini yapamayacaklarını anlatır. “Doğrusunu söylemek gerekirse, kendi düşüncelerimi değiştirmek durumunda kalabileceğimi düşünüyorum da, karşımda olanların bir gün benim düşüncelerime yaklaşabileceklerini hiç umamıyorum.”

Geçmiş Bağlı Anlatıcı, geçmişten kopamayan, geçmişin izleriyle yaşayan bir karakterdir. “Geçmiş bakıp, tarihin belli, değişmez kıldığı sınırlar içerisinde kalan işlere bakıp, şu şöyle olsaydı, bu böyle olmasaydı, diye başlayan birtakım çılgınca düşüncelere kapılmağa en hazır olanlar da bizleriz ya...”

Hırslı Anlatıcı, arkadaşı N'nin aksine hırslı bir karakterdi. “Oyun oynamağa meraklı değildi küçükken. Sonraları, bir konuşmamızda. 'haydi bir tavla atalım, ama haberin olsun, ben seni yenerim' dediğimde. 'madem oyun oynuyoruz yeneriz de yeniliriz de, tasa mı?' dediğini unutmam. Oynamaktan vaz geçmemek için kendimi güç tuttum; geçmiş yıllar adına. Ama ona bir alt- yaratık diye bakmıyorum çünkü hem babama benzetiyorum onu, hem de biliyorum ki onun yaptığı yenilgiyi kabul etmek değil, onu umursamamaktır. Yani, gerçekte, oyunu oynamamaktır. Oyun laf olsun diye oynanmaz. Oyunu gerçekten oynamak zorunda kalmasını istiyorum; babamda göremediğimi onda görmek istiyorum. O zaman da umursamazsa ona bir daha ilişmem; ilişmemekle kalmam, ölümüne dek, düşünüy bile görmediği bir genlik sağlamak borcum olusun ona.”

N (Pasif/ Edilgen)

Karakter Mütemediyen bir “hiçolum” çerçevesinde cereyan eden N, hırslı belki de başarılı olmayı, o an yaşadıklarından üstün tutmaktan uzak bir karakterdir. Suskun ve çekingen yapıdaki N, kimseye zarar veremeyecek, mülayim, sakın yaratılıştaydı. Zaman zaman öfkelenildiği durumlar olsa bile, O bunlara karşı da soğukkanlı hareket ederdi.

Aktiviteler N, okumayı seven, alışkanlık edinmiş bir karakterdir. Anlatıcı ile zaman zaman tavla oynarlar, kimi zamanda fikir alış verişinde bulunurlardı.

ÖRNEK ANILAR

Zararsız N yapı itibariyle, kimseye zarar veremeyecek bir karakterdi. “Her yazının, her yaşamın, ölü dönemleri, ölü alanları, ölü yerleri vardır. N. ise, sürekli bir hiçolum içinde görünürdü bana. Düşüncelelerinden, yazılarından, davranışlarından kimseye zarar gelmezdi.”

Suskun/Çekingen Kapalı, edilgen bir karakter barındıran N., Suskun ve çekingendi. “Düşüncelerinden, yazılarından, davranışlarından kimseye zarar gelmezdi; ama hepsinin altında yatan, bu hiçolum dediğim şey, belki de suskunluğu, çekingenliği, gizliliğiyle, her şeyden daha tehlikeliydi.”

Yabancı/ Atak N, her şeyden kendisini soyutlayan, yabancılaştıran bir karakterdi. “Her şey karşısında, yaşam karşısında, yabancıydı; bir yabancıнын ürkekliği, kopmuşluğu, boynu büküklüğü, -bir de, bir de, çelişkiye düşmeden söyleyebilirm sanırım, edepsizliğe benzeyen ataklığı- içinde...Gerçi sonraları, bu “yazgıya boyun eğmişliğin' boynu büküklükten ayrı

olduğunu da anladım.

Mülayim N, yapacaklarını iyi sınırlandıran, mülayim bir karakterdi. “Bizim yaptıklarımız, onu kudurtuyormuş kimi gün;yazanaklar öyle gösteriyor. Ama herhangi bir şey yapamağa da kalkmıyor, kimseyle oturup bu yapıp eylediklerimizi konuşmuyor enine boyuna. Kendimi, bütün okumuşların gölgesi haline getirdim getireli, ardıma taktıklarım daha dış dokunur bir şey bildirmedim.”

Sakin/Soğukkanlı N, öfkelerini bile sakinlikle, kontrollü yaşayabilen bir karakterdi. “herhangi bir durumu kabul etme gücü, bize karşı açıkça bağırp çağırılardan bile tehlikeli kılıyor onu. Adamı gözümde büyütüyor muyum? Öfkesizliğini,öfkelerinin -çok çok- parlayıp sönen, unutulmuş çeşitten saman alevleri olması,düşündürücü...İnsanın öfkelenip saldırabilmesi gerek. Öfkelenebilmesi için de sarsılmaz, değişmez birtakım örneklere dayanması gerek.”